

Identita v pohybe: folklórna skupina v lokálnej komunite

Moving Identity: The Folklore Group in Local Community

DOI: 10.31577/EtnoRozpra.2026.33.05

Ján Dubravčák

Abstract

Identity is a dynamic process shaped by interactions within one's own group and through differentiation from others. This article presents an ethnographic probe of a single local folklore group within its community. It argues that folklore groups can be analysed from both a folkloristic lens (functions, repertoire, stage adaptation) and the viewpoint of evolutionary anthropology. Despite a rich folkloristic perspective, studies that capture how synchronised group practices influence the everyday life of broader communal functioning remain scarce. In the research, the framework of in-group and out-group management was used to describe how members define who is recognised as part of the group and who is not. This study is based on the domain analysis of ethnographic fieldnotes from participant observations conducted during local events and group rehearsals. These descriptions illustrate members' strategies for strengthening internal cohesion while managing perceived risks in their interaction with other groups. Based on this case study, the article conceptualises such groups as a living social infrastructure of local identity that sustains and recreates what it means to belong locally.

Keywords

case study, identity, folklore group, local community, in-group and out-group management

Kľúčové slová

prípadová štúdia, identita, folklórna skupina, lokálna komunita, hranice my a oni

Kontakt / Contact

Mgr. art. et Mgr. Ján Dubravčák, Katedra archeológie a kultúrnej antropológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Gondova ulica 2, 811 02 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: dubravcak1@uniba.sk

ORCID <https://orcid.org/0009-0003-4709-426X>

Ako citovať / How to cite

Dubravčák, J. (2026). Identita v pohybe: folklórna skupina v lokálnej komunite, *Etnologické rozpravy*, 33, 77-95. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2026.33.05>

Na mojich zberateľských cestách nespievali mi iba jednotlivci, ale i celé skupiny a tak vyrastali súbory s veľkým bohatstvom tradičného umenia.

Karel Plicka (cit. podľa Slivka 1976: 15)

Úvod

Folklórne kolektívy predstavujú dlhodobu etablovanú súčasť kultúrneho života na Slovensku. Ovplyvňujú nielen umeleckú tvorbu, ale aj spôsob formovania identity jednotlivcov i lokálnych komunít. V javiskovom stvárnení spracúvajú prejavy tradičnej ľudovej kultúry a v debatách o ich tvorivej práci sa v odbornej literatúre opakovane zdôrazňuje potreba dôkladného poznania pôvodného folklórneho materiálu (Babčáková 2015, 2023; Blaho 1979a-c, 1986a-e; Dúžek 1976; Kysel' 1982; Lehocký 1972). Akcent je kladený na prispôsobenie prejavov folklóru javiskovým požiadavkám (Kubánka 1981a, 1981 b; Leščák 2007; Nosál' 1984; Ondrejka 1965, 1971a-c; Tóth 1963), podliehajúc rôznej miere úprav (Leng 1963). Neodmysliteľnou súčasťou rôznych odborných diskusií sú aj organizačné a metodické usmernenia pre folklórne kolektívy (Demo 1980; Elschek 1979; Kovačovič 1981; Kysel' 1982; Lehocký 1971; Paličková 1980; Zálešák 1971) a návrhy spôsobov výučby ľudového tanca (Babčáková 2020; Dubravčák 2023; Krausová 2011, 2018; Lévai 2018; Marišler 2013, 2014, 2015; Ónodi, Bachratá 2023; Šútorová-Konečná 2021). Empirické poznatky o sociálnej dynamike folklórnych kolektívov sú v slovenskom kontexte zriedkavé a tému pokrývajú len čiastočne (napr. Červenák 2003; Dubravčák 2025; Feinberg 2016, 2018; Roy 2014). V odbornej literatúre absentuje emický pohľad ich členov a členiek na formovanie identity alebo vplyv členstva na sociálny status jednotlivca v lokálnej komunite.

Samotný folklór, pôvodný materiál, s ktorým tieto kolektívy pracujú, možno stručne charakterizovať prostredníctvom priamej kontaktnej komunikácie, medzigeneračného odovzdávania, kolektívnosti, ako aj synkretického či improvizatívneho charakteru (Leščák 1995a: 139-140). V širšom zmysle predstavuje folklór formu „umeleckej komunikácie v malých skupinách“ (Ben-Amos 1972: 13), ktorá existuje aj v dnešnej technickej a globalizovanej dobe, a to vo všetkých známych sociálnych skupinách (Janeček 2011: 7). Avšak prezentačné aktivity folklórnych kolektívov predstavujú organizovanú činnosť v rámci scénického folklorizmu (Ambrózová 2014; Kysel' 2000; Leščák, Švehlák 1973). Folklorizmus znamená „využívanie alebo napodobňovanie prvkov ľudovej kultúry mimo jej prirodzeného prostredia a spravidla mimo pôvodných funkcií“ (Leščák 1995b: 140-141). Rozdiel medzi folklórom a folklorizmom mož-

no vyjadriť prostredníctvom teórie komunikácie: kým folklór je založený na obojstrannom odovzdávaní a prijímaní informácií medzi subjektom (napr. tanečníkom, spevákom) a objektom (napr. divákom, poslucháčom), vo folklorizme je táto komunikácia jednosmerná. Medzi subjekt a objekt vstupuje médium (napríklad javisko), ktoré sprostredkúva prenos informácií (Čistov 1972). V texte používam taktiež pojem „tradičná ľudová kultúra“ na označenie identitovného systému materiálnych i nemateriálnych umeleckých prejavov života komunity odovzdávaného medzigeneračným prenášaním.

Táto štúdia vznikla ako výstup predvýskumu k dizertačnej práci na Katedre archeológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Cieľom je identifikovať prvotné analytické kategórie, ktoré sa vzťahujú na proces identifikácie medzi členmi a členkami folklórneho kolektívu v rámci svojej skupiny i vo vzťahu k lokálnej komunite.

Po predstavení účasti výskumu a teoretických konceptov interpretujem v texte kategórie vychádzajúce z doménovej analýzy, ktoré pozostávajú z troch základných prvkov: strešného termínu, zahrnutých termínov a ich sémantického vzťahu (Spradley 1980: 88-91). Metódou zberu dát bola séria zúčastnených pozorovaní. Tie som viedol od septembra 2025 do januára 2026 (približne 40 hodín) na skúškach a lokálnych udalostiach, na ktorých skupina aktívne participovala.¹

Predstavenie účasti výskumu

Podľa dát oddelenia vzdelávania, výskumu a štatistiky Národného osvetového centra (ďalej aj NOC) je z prieskumu za rok 2025 na Slovensku celkovo 1472 registrovaných folklórnych kolektívov: folklórnych súborov (FS), folklórnych skupín (FSk) a detských folklórnych súborov (DFS). Jednotlivé zoskupenia fungujú zväčša ako občianske združenia v rámci záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby či popri školách rôznych stupňov vzdelávania. Je to takmer trojnásobok v porovnaní s Českou republikou, v ktorej sa podľa predbežného odhadu Národného ústavu lidové kultúry (ďalej aj NÚKL) pohybuje počet folklórnych súborov spolu s detskými folklórnymi telesami okolo čísla 556.² Počty členov a členiek vo folklórnych kolektívoch na Slovensku nie sú oficiálne známe a NOC tieto štatistiky vzhľadom na ich kontinuálnu fluktuáciu neeviduje.

Výskum realizujem vo folklórnej skupine v obci Cífer (okres Trnava). V tejto obci býva podľa posledného Sčítania obyvateľov domov a bytov (2021) presne 4 500 ľudí. Spolu s pridruženými obcami Pác a Jarná ide o najväčšiu obec v Trnavskom okrese. Leží medzi dvoma frekventovanými cestnými a železničnými trasami spájajúcimi Trnavu a Bratislavu (Obec Cífer 2026). Historicky je Cífer úzko spätý s bohatým kultúrnym a spoločenským životom. Významnú stopu zanechal výšivkársky spolok Izabella, v ktorom pôsobila Mária Hollóssyová (1858–1945). Spolkový život v obci je rozvinutý v mnohých oblastiach: ochotnícke divadlo,

¹ Počas predvýskumu bol projekt schválený Etickou radou FiF UK spolu s priloženým tlačivom informovaného súhlasu. Z Rozhodnutia ER/54/2025 vyplýva súlad s etickými normami. Vo výskume sa opieram o platný *Etický kódex Národopisnej spoločnosti Slovenska* (ďalej aj NSS 2017).

² Štatistika NÚLK však doposiaľ nie je kompletná a stále sa aktualizuje: zatiaľ neberie do úvahy či sú kolektívy ešte aktívne alebo koľko kolektívov z toho predstavujú folklórne skupiny, národopisné skupiny, rôzne spolky a pod.

dobrovoľný hasičský zbor, dychová hudba, záhradkári a vinári, športové kluby rôznych druhov a mnohé ďalšie občianske združenia (Obec Cífer s. d.).

Folklórna skupina Cífer vznikala postupne už v prvej polovici 20. storočia, a to vo forme národopisnej skupiny či dramatického krúžku Jána Palárika. V nadväznosti na tieto združenia ju oficiálne v roku 1970 založil Ladislav Bernadič (Pavlík 2020: 8-9). Aktuálne má skupina osem členov a sedemnášť členiek v rozmedzí od 15 do 75+ rokov. Väčšina z nich priamo pochádza a trvalo býva v obci, iní na aktivity folklórnej skupiny dochádzajú z Trnavy, Bratislavy či okolitých dedín. Ich sociálne a pracovné pozadie je rôznorodé: študenti a študentky stredných i vysokých škôl, obecné zastupiteľstvo, produkcia kultúrnych podujatí, policajný zbor, nezamestnaní, logistika, dôchodcovia a dôchodkyne, učitelia a učiteľky na základných a materských školách, podnikatelia a podnikateľky. Skupina svojím repertoárom scénicky prezentuje tradičnú ľudovú kultúru zo svojej obce či blízkeho okolia. Už od svojich počiatkov využíva v javiskovom spracovaní minimálnu mieru úprav, napríklad v programových blokoch: Cíferská svadba, Obrázky zo života Cíferčanov, Cíferská beseda, V Cíferi som narodení a iné (Pavlík 2020: 112-113). Táto prezentácia podľa aktérov skupiny zachováva lokálnu originalitu tanečného i speváckeho dialektu.

„My nie sme súbor, my sme skupina!“

V snahe zjednodušiť charakteristiku svojich výskumných cieľov pre členov a členky vybranej folklórnej skupiny som na otázku „čo skúmam“ odpovedal otvorene: „Zaujíma ma život vo vašom folklórnom súbore.“ Po tejto odpovedi ma okamžite prerušila vedúca skupiny a rázne povedala: „My nie sme súbor, my sme skupina!“ V jednej krátkej vete rámcovovala nielen to, ako sa identifikujú, ale aj to, voči čomu sa vymedzujú. Pomenovaním kolektívu vyjadrila sémantickú hodnotu jednotlivých pojmov.

Názvy folklórnych kolektívov sa historicky menili: od kolektívov nositeľov pôvodných folklórnych tradícií (Zálešák 1972: 5) cez národopisné skupiny, prirodzené súbory, folkloristické družiny či krúžky (Zálešák 1982: 21), až po ochotnícke skupiny scénického folklóru (Gruska 1981a: 12). Podobne, zmenou prešli aj folklórne súbory, ktoré na začiatku druhej polovice 20. storočia boli označované ako súbory ľudových piesní a tancov či len jednoducho ako tanečné alebo spevácke súbory (Zálešák 1972: 5). Po bližšom vedeckom záujme o ich činnosť sa názvy zjednotili. Pomenovanie folklórnej skupiny/súbory vychádza zo synkretického charakteru folklóru. Etnochoreológ Stanislav Dúžek to opísal nasledovne:

„Na tomto podklade úplne zámerne používame v súčasnosti termíny, folklórne súbory, resp. folklórne skupiny, lebo materiál, s ktorým pracujú tieto zoskupenia, súbory, je oveľa rôznorodejší ako číry tanec alebo tanec a pieseň“ (Dúžek 1972: 97).

Diferenciácia medzi tým, aký kolektív je považovaný za súbor a aký za skupinu, sa používa od druhej polovice 20. storočia. Kritéria odlišností sa viažu na niekoľko aspektov: od spôsobu prezentácie folklóru na scéne, cez vekové zloženie ich členov a členiek, až po miesto ich pôsobenia (Demo 1980; Dúžek 1976; Gruska 1981 b; Lehocký 1972; Leščák 1972; 1976; Ondrejka 1972; Zálešák 1972). Rozdelenie podľa folkloristu M. Leščáka (1972;

1976), ktoré uvádzam nižšie v tabuľke, je hierarchicky štruktúrované³ a každá pozícia funkcií reprezentuje ich dôležitosť pre ten daný typ kolektívu:

Tab. 1

Funkcie folklórnych súborov a skupín v hierarchickej štruktúre.

Zdroj: spracovanie autora podľa Leščák (1972; 1976).

	Folklórne súbory	Folklórne skupiny
1	umelecko-estetická funkcia	rekonštrukčno-imitačno-inovačná funkcia
2	funkcia lokálnej, regionálnej a etnickej znakovosti	funkcia lokálnej znakovosti
3	integrujúca a nivelizujúca funkcia	estetická a zábavná funkcia
4	rekonštrukčná a inovačná funkcia	pedagogická funkcia
5	pedagogická funkcia	
6	reprezentatívna a politická funkcia	

Tieto rozdielnosti sú však len rámcové a v súčasnosti je možné nájsť v určitých bodoch výnimky či prelínania. V kontexte folklórnych skupín sa však dostávajú do popredia funkcie rekonštrukcie a čiastočnej inovácie lokálnych prejavov tradičnej ľudovej kultúry. Podľa M. Leščáka:

„[...] v hierarchii funkcií dedinských folklórnych skupín je dominantnou ich pôsobenie v zmysle rekonštrukcie lokálnych, či regionálnych autentických foriem ľudového umenia, ktoré niekedy súvisí s renovovaním niektorých tradičných javov v súčasnej štruktúre kultúrneho života, ba vyúsťuje až do inovácie, teda do ich aktívneho pretvorenia do inej formy pre súčasné potreby. V tejto termínmi prepchatej vete sa skrýva celé tajomstvo konkrétneho spoločenského dosahu a spôsobu práce dedinských folklórnych skupín“ (Leščák 1976: 7).

Folklórne skupiny vytvárajú priestor spoločnej aktivity a medzigeneračných kontaktov (Móži 1980; Paličková 1980). Často aktivizujú kultúrny život a rozvíjajú spoločenské vzťahy v lokálnych komunitách, pričom scénická prezentácia prejavov folklóru je implicitne spojená s lokálnou identitou.

Etnografia abstraktného: výskum identity

Prostredníctvom prejavov folklorizmu sa jednotlivci, lokálne i regionálne komunity, identifikujú v symbolickej rovine (Darulová 2000: 38). Nemusi to však platiť univerzálne a nie každý člen komunity sa stotožní iba s lokálnou tradičnou ľudovou kultúrou a jej scénickým spracovaním. Pre niekoho môže byť identifikačným prvkom spoločná história, dialekt, pamiatky či

³ Táto systematika folklórnych kolektívov vychádza z funkčno-štrukturalistického prístupu. Kultúrne javy sú chápané ako súčasť vzájomne prepojeného systému, v ktorom každý prvok plní určitú funkciu pre fungovanie celku (Melicherčík 1945).

príroda (Kuminková 2025: 194). Predpokladám, že rovnako je to aj vo vybranej výskumnej lokalite. Identita a pocit hrdosti k miestu sú výsledkom spleti vzťahu k histórii, nárečiu, tradičnej ľudovej kultúre. Ako uviedol zakladateľ Folklórnej skupiny Cífer Ladislav Bernadič (Pavlík 2020: 8):

„Som hrdý na Cífer, na jeho bohatú históriu, archeológiu, na kultúrne pamiatky, roľnícke tradície, ľudovú architektúru. Samozrejme aj na ľudovú a zborovú pieseň, zvyky a obyčaje, tanečné a folklórne tradície, typické trnavské nárečie, bohatý kultúrno-spoločenský a športový život. Áno, to je môj Cífer...”

Koncept identity je inherentnou súčasťou každého prejavu tradičnej ľudovej kultúry. To zohľadňuje aj *Dohovor na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva* (2003), v ktorom je uvedené, že nehmotné kultúrne dedičstvo komunitám „[...] poskytuje pocit identity a kontinuity, podporujúc tak úctu ku kultúrnej rozmanitosti a ľudskej tvorivosti“ (UNESCO 2003: čl. 2, ods. 1). Identita je v Dohovore uvádzaná ako „pocit“. Ako teda etnografickými metódami, akými sú primárne pozorovanie a rozhovory, uchopiť tento abstraktný pojem?

Identita je v antropologickom bádani chápaná ako kontinuálny, fluidný, meniaci sa jav. Sociológ Rogers Brubaker (2004) v tomto kontexte rozlišuje medzi dvoma pojmami. Prvým je skupinovosť (*groupness*), ktorá predstavuje proces v špecifických, kontextuálnych podmienkach. Druhým je skupinový esencializmus (*groupism*), v ktorom sa identita javí ako striktne vymedzená nemenná entita. V diele *Beyond „Identity“* (2000), spolu s historikom Frederickom Cooperom, kritizuje používanie identity ako analytického pojmu v spoločenských vedách, pretože spája širokú škálu významov: od seba-ponímania až po sociálnu príslušnosť. Jadro jeho kritiky spočíva v premise, že takto chápaná identita implicitne predpokladá existenciu stabilných skupín. Navrhuje tento termín nahradiť pojmom *identifikácia* na uchopenie dynamických procesov, v ktorých sa aktéri na základe spoločných znakov klasifikujú a sú kategorizovaní inými (Brubaker, Cooper 2000). Prístup Brubakera nadväzuje na staršiu, no zásadnú argumentáciu antropológa Frederika Bartha. Barth už v roku 1969 upozorňoval, že etnické skupiny existujú vďaka hraniciam, ktoré sú udržiavané v sociálnej interakcii. Barth tak ukazuje, že identita vzniká na základe vzájomných vzťahov a priebežného stanovovania hraníc v kategóriách „my“ a „oni“ (Barth 1969).

Podobne na identitu nazerá aj antropológ Thomas H. Eriksen (2023). Rovnako ako Brubaker či Barth zdôrazňuje, že identita (v kontexte etnicity) nie je stabilná a pevná, ale ide o situačný a kontextuálny proces. Eriksen poukazuje na to, že etnická identita vzniká v určitom prostredí a špecifických podmienkach prostredníctvom komunikácie rozdielov: aktéri selektívne vydvihujú alebo potláčajú rozdiely medzi „vlastnou“ a „inou“ skupinou. Identita je tak chápaná ako dynamický sociálny konštrukt.

Z pohľadu evolučnej antropológie je možné identifikáciu chápať prostredníctvom vnútro- a medziskupinovej dynamiky. Tento koncept predstavili evoluční psychológovia Robert Kurzban a Steven Neuberg. Podľa nich ľudia disponujú špecifickým systémom na rozpoznávanie vlastných a iných skupín. Vznikol ako evolučná adaptácia na optimálne riadenie sociálnych vzťahov. Cieľom tohto procesu je maximalizovať výhody spolupatričnosti vo vlastnej skupine a zároveň znížiť počet rizík vyplývajúcich z interakcie s inými skupinami (Kurzban, Neuberg 2005), avšak konkrétny obsah rozdielov medzi „vlastnou“ a „cudzou“ skupinou je kultúrny.

Identifikácia predstavuje dynamický, kontextovo podmienený proces formovaný sociálnymi interakciami a meniacimi sa hranicami (Barth 1969; Brubaker 2004; Brubaker, Cooper 2000). Identifikačné hranice sa prejavujú určovaním spoločných znakov a odlišovaním sa od iných skupín (Eriksen 2023). Z evolučného hľadiska je tento proces chápaný ako adaptácia s cieľom eliminovať ohrozenie od iných skupín a zvýšiť šancu vnútrogrupinovej kooperácie (Kurzban, Neuberg 2005).

V koncepte výskumného dizajnu som sledoval dve analytické kategórie identifikácie podľa Abdelal et al. (2006): (1) obsah a (2) vyjednávanie (contestation). Obsah identifikácie zahŕňa:

- očakávané správanie členov a členiek skupiny;
- ciele skupiny;
- spôsoby odlišovania sa od iných skupín;
- širší svetonázor (postoje jednotlivcov ku kultúrno-spoločenským javom mimo života skupiny).

Pod kategóriou „vyjednávanie“ rozumiem priebežné zmeny významov v skupine, do ktorej jednotlivci patria. V podstate ide o istý stupeň súhlasu alebo nesúhlasu s kolektívne zdieľanými očakávaniami, cieľmi, so znakmi odlíšenia sa od iných a so širším svetonázorom jednotlivcov. Táto analytická kategória poukazuje na to, že obsah kolektívne zdieľanej identifikácie môže byť jednotlivcami spochybňovaný.

Na základe týchto analytických kategórií som určil operačnú definíciu identifikácie a jej jednotlivé premenné. V nej považujem za identifikáciu súbor očakávaných vzorcov správania, spoločných cieľov a presvedčení, ktorý členovia sociálnej skupiny medzi sebou zdieľajú, čím upevňujú svoje členstvo v skupine, a zároveň sa odlišujú od iných skupín.

Za premenné považujem konkrétne pozorovateľné prejavy správania, výrokov, významov či interakcií, ktoré zaznamenávam prostredníctvom rozhovorov a pozorovaní. Konkrétne premenné k pojmu identifikácia demonštrujem v nasledujúcej tabuľke č. 2.

Tab. 2

Premenné identifikácie.

Zdroj: autor.

Obsah identifikácie			Vyjednávanie
Očakávané správanie	Výroky a pozorované správanie vzťahujúce sa na typy formálnych a neformálnych pravidiel očakávaného správania	Pozorované a deklarované typy povinností jednotlivca v skupine	Frekvencia účasti jednotlivcov na skúškach a iných aktivitách skupiny
			Výroky o osobnom súhlase alebo nesúhlase členov/-niek s povinnosťami jednotlivca alebo s pravidlami očakávaného správania

Ciele skupiny	Výroky o všeobecných cieľoch skupiny, ktoré sú zdieľané medzi jej členmi/-kami	Pozorované správanie potvrdzujúce spoločne zdieľané ciele skupiny	Výroky členov/-niek o rozdieloch medzi dlhodobými a krátkodobými cieľmi skupiny	Pozorované správanie alebo výroky negujúce spoločne zdieľané ciele skupiny
Odlíšenia sa od iných sociálnych skupín	Výroky obsahujúce kolokácie privlastňovacích zámen (napr. náš, naše, ich, a pod.)	Pozorovateľné znaky odlišovania sa od iných (odievanie, nápisy, tabule a pod.)	Výroky členov/-niek folklórnej skupiny, ktorými odkazujú na spôsob odlíšenia sa od iných skupín	Výroky obsahujúce hodnotenie v škále pozitívne, neutrálne alebo negatívne pri opisoch odlíšenia sa od iných skupín
Širší svetonázor	Výroky o tom, ako členovia/-ky opisujú dianie mimo života folklórnej skupiny	Výroky a pozorované správanie vzťahujúce sa na súvislosť medzi osobným životom jednotlivcov a ich angažovanosťou v obci	Hodnotiace výroky o širšom politickom kontexte v škále pozitívne, neutrálne alebo negatívne	Výroky a pozorované správanie o rozporoch medzi svetonázormi jednotlivcov v skupine

Nižšie uvádzam tabuľku č. 3 s analytickými kategóriami z doménovej analýzy terénnych poznámok. Uvedený analytický rámec slúži ako nástroj na uchopenie deklarovaných prejavov identifikácie skupiny. Empirický materiál interpretujem použitím teórií evolučnej antropológie.

Tab. 3

Strešné analytické termíny vyplývajúce z doménovej analýzy terénnych poznámok spolu s počtom zahrnutých termínov v jednotlivých kategóriách.

Zdroj: autor.

Strešný analytický termín	Počet zahrnutých termínov
Cyklické aktivity	4
Synchronizované aktivity	5
Očakávané správanie	11
Spoločný cieľ	6
Vyjednávanie	4
Prosociálne aktivity	7
Sociálne roly	15
My/oni	6
Širší svetonázor	2

„V jednom rytme“

Na aktivitách skupiny, ale aj v neformálnych rozhovoroch s jej členmi a členkami sa pravidelne objavuje naratív o jednotnom pohybe a spoločnom vystupovaní. Na skúškach skupiny je explicitne kladený dôraz na pohyb a spev „v jednom rytme“. Tento apel je primárne deklarovaný kvôli snahe o organizovanú, dobre vyzerajúcu verejnú prezentáciu skupiny. Avšak kolektívna jednoliata aktivita má aj iný rozmer. Z pohľadu evolučných teórií synchronizované správanie podporuje sociálne väzby (Dunbar 2012; Tarr et al. 2015). Experimentálne štúdie opakovane ukazujú koreláciu kooperácie, pocitu blízkosti či dôvery s kolektívnym pohybom a spevom (Lang et al. 2017; Reddisch et al. 2013; Savage et al. 2020; Valdesolo et al. 2010; Wiltermuth, Heath 2009). V niektorých prípadoch takáto synchronizácia spolu s fyzickou námahou zvyšuje prah bolesti u jednotlivcov (Tarr et al. 2015).

Kolektívnych aktivít v rámci činnosti folklórnej skupiny je niekoľko: pravidelné spoločné skúšky, javiskové predstavenia, čepčenia, sprievody, otváracie ceremoniály pri rôznych príležitostiach v obci, neformálne stretnutia skupiny či vystúpenia v dedine v rámci kalendárnych obyčají (fašiangové sprievody, vynášanie Moreny, stávanie mája, mikulášske pochôdzky, katarínske zábavy a mnohé ďalšie).

Obr. 1

Hra muža na akordeóne v sprievode obcou počas hodových slávností.

Zdroj: súkromný archív autora.

Jedno zo zúčastnených pozorovaní prebehlo na hodových slávnostiach v obci. Zúčastnili sa miestne spolky, združenia, okolité folklórne skupiny a obyvatelia obce. Program otvárala folklórna skupina piesňou, ktorú spievali všetci prítomní. Nasledoval príhovor starostu v cíferskom nárečí. Bol oblečený v cíferskom tradičnom ľudovom odevu prislúchajúcom jeho veku: čierne nohavice a lajblík, mierne zdobená biela košeľa a klobúk. Po ňom mali slovo ochotnícki herci, ktorí komicky stvárňovali historické postavy obce: hudobného skladateľa Ladislava Kupkoviča a grófkú Šarlotu Zichyovú. Toto entrée sa nieslo v žartovnom a satirickom duchu. Nakoniec vystúpil kňaz a svätenou vodou pokropil zúčastnených.

Nasledoval sprievod, počas ktorého sa dav ľudí zastavoval na vopred pripravených miestach. Jedno z týchto zastavení malo z pohľadu vyššie uvedených konceptov synchronizácie sociálne kumulatívny rozmer. Muž s akordeónom si sadol na lavičku v tieni vedľa hlavnej ulice a začal hrať. Nikto pri ňom spo-

čiatku nestál. Hral iba pre seba: hlavu s prižmúrenými očami mal sklonenú k hudobnému nástroju, podupával si nohou. Po chvíli si k nemu prisadli dve členky skupiny a začali spievať. O pár minút na to sa akordeonista ocitol obklopený takmer desiatimi ľuďmi zo skupiny, ktorí spontánne spievali im známy repertoár a synchronizovane sa hýbali letným prenášaním váhy z jednej nohy na druhú.

Sociálne roly v skupine

Ešte pred začiatkom oficiálneho sprievodu sa ľudia združovali pred kostolom v obci. Z folklórnej skupiny tam v polhodinovom predstihu čakalo päť žien, ktoré boli oblečené v sviačnom ciferskom tradičnom ľudovom odeve. Tento odev je bohatý na rôzne malé komponenty, ktoré nie sú k celku prišité, ale upevňujú sa špendlíkmi. Dve ženy takto pomáhali zašpendliť červené stužky do požadovaného tvaru na hlave iným mladým nevydatým dievčatám. Zručnosť pripevňovania stužiek do vlasov je v tejto folklórnej skupine vysoko hodnotená aj z pohľadu sociálneho statusu. Ovládajú to len dve až tri ženy, z toho jedna je už bývalá členka ocenená čestným členstvom. Kategória „viazačka stužiek“ je jednou z nepísaných sociálnych rolí v skupine, ktorá je definovaná zručnosťami jednotlivca. V tomto zmysle do tejto charakteristiky patrí aj pozícia akordeonistu/heligonkára.

Okrem týchto nepísaných kategórií je možné v skupine nájsť pozície, ktoré sú oficiálne definované stanovami FSK. Patria sem: (1) pozícia vedúceho/vedúcej skupiny, (2) zástupca či zástupkyňa vedúcej/vedúceho a (3) členovia či členky tzv. folklórnej rady (volená z radov aktívnych členov a členiek skupiny).

Aktívne členstvo folklórnej skupiny sa z emického pohľadu delí na mladých/mladé a starých/staré. Toto rozdelenie priamo prechádza zo statusu mimo života skupiny. Označenie mladí/starí v tejto skupine súvisí s vekom, nie s osvojením repertoáru či dĺžkou pôsobenia v kolektíve, ako býva zvykom v mestských folklórnych súboroch (pozri Červenák 2003: 78-79; Dubravčák 2025: 70). Ako mi v neformálnom rozhovore prezradil jeden z aktívnych členov: „Starí sú tak 50 plus, ktorí žili ešte v dobe, keď neboli počítače [zasmial sa].“ V kontexte poznania piesňového a tanečného repertoáru folklórnej skupiny existuje emic kategória „noví členovia.“ Tá však nie je viazaná na vek – jedna nová členka má cez 70 rokov, ďalší nový člen má pod 20 rokov.

K ostatným sociálnym rolám, ktoré aktívne členstvo v neformálnych rozhovoroch medzi sebou deklaruje, je možné zaradiť kategórie bývalých členov a členiek. Ide o tých, ktorí už aktívne neparticipujú na aktivitách skupiny. Diferencujú sa na ďalšie podkategórie, ako napríklad: bývalí členovia a členky; bývalí čestní členovia a členky; manželia/manželky bývalých členov; manželia/manželky bývalých zosnulých členov. Čestné členstvo je udeľované konsenzom folklórnej rady. Do tejto kategórie patria rôzni príbuzní aktívnych členov a ďalší miestni, ktorí nie sú súčasťou skupiny, ale pomáhajú pri organizačne náročnejších podujatiach (napr. výročia, plesy a pod.).

Potvrdzovanie členstva

Pred začatím sprievodu sa pred kostolom v obci združovali ďalší členovia a členky folklórnej skupiny. Navzájom sa kontrolovali a upomínali, ako sú oblečení: „Máš tú mašlu nejak nízko,“

povedala jedna žena druhému mužovi, ukazujúc na jeho hrud'. Ten jej odpovedal: „To lebo som si to sám špendlíkoval.“ Následne mu žena mašľu napravila: vytiahla špendlíky, posunula mašľu o pár milimetrov vyššie a znovu zašpendlila ku košeli.

Opisovanú situáciu možno interpretovať prostredníctvom konceptu s názvom *social grooming*, podľa evolučného psychológa Robina Dunbara. Dunbar (1996) svoju koncepciu postavil na téze, že jazyk sa evolučne vyvíjal ako adaptácia na udržiavanie sociálnych vzťahov. Tento koncept je možné chápať aj ako formu drobných, avšak frekventovaných praktík, ktorými sa posilňujú sociálne väzby v rámci skupiny. Vzájomné upravovanie súčastí odevu, korekcia detailov a komentovanie primeranosti vzhľadu tu nefungujú len ako technická príprava pred vystúpením. Je to spôsob potvrdzovania skupinových noriem a členstva v skupine. Jednotlivci navzájom deklarujú svoju reprezentáciu spoločného výkonu a zároveň upevňujú sociálnu súdržnosť skupiny. V tomto zmysle možno *social grooming* chápať ako mikrosociálnu prax, prostredníctvom ktorej sa kolektív nielen pripravuje na vystúpenie, ale aj priebežne tvorí sociálne a symbolické väzby.

Dunbarova téza však obsahuje niekoľko problematických tvrdení, na ktoré upozornila evolučná antropologička Camilla Power (1998). Podľa Power sú tieto drobné činnosti pomerne nenákladné a je ich možné jednoducho sfaľšovať. Na relevantné potvrdenie členstva v skupi-

Obr. 2

Ženy v sprievode obcou oblečené v ciferskom sviatočnom tradičnom ľudovom odevu. Vľavo slobodné dievča s červenými stužkami. Vpravo vydatá žena v čepci. Zdroj: súkromný archív autora.

ne je vyžadovaný taký typ signálu, ktorý je značne nákladnejší. Náklady môžu zahŕňať napríklad energiu, čas, peniaze, materiál, ale aj uprednostnenie členov vlastnej skupiny pred inou skupinou. V kontexte opísanej situácie to znamená, že hoci vzájomná pomoc pri špendlíkovaní odevu pôsobí ako prejav starostlivosti a zosúladovania vzhľadu skupiny, z perspektívy Power je to „lacný“ signál. Ten síce podporuje okamžitú súdržnosť, no sám osebe nezaručuje dlhodobý záväzok medzi členmi kolektívu.

Nákladnosť signálu je koncept evolučných biológov Amotza Zahaviho a jeho manželky Avis-hag Zahavi (1977). Spoľahlivé sú len také signály, ktoré sú ťažko sfaľovateľné. Jednou z frekventovaných domén v súvislosti s očakávaným správaním bola participácia členov a členiek na aktivitách folklórnej skupiny. Na jednej z nich sa skupina pripravovala na vystúpenie a na skúške neboli prítomní všetci. Po chvíli skúšania jeden z členov zareagoval: „Na vystúpenia by mali chodiť len tí, ktorí sú na nácviku a bodka!“ Tento výrok explicitne stanovuje hranice medzi lacným a nákladným signálom. Uvedená výpoveď je požiadavkou na to, aby účasť na prezentácii skupiny bola umožnená len tým, ktorí preukázali záväzok voči skupine formou účasti na skúške: takto potvrdzované členstvo je nákladné.

„Výlučne z našej obce“

Ciele skupiny nie sú smerodajné len z hľadiska formálnej organizácie skupiny, ale udržiavajú hranice medzi vnútro- a medziskupinovou identifikáciou. Prostredníctvom svojich cieľov udržiava skupina vlastnú vnútornú stabilitu. Ciele synchronizujú správanie, zvyšujú pocit vzájomnej spolupatričnosti. Zároveň plnia funkciu vymedzovania sa voči tým, ktorí do skupiny nepatria. Ciele skupiny tak predstavujú strategický prostriedok na riadenie vzťahov smerom dovnútra aj navonok, čím umožňujú skupine stabilne fungovať v širšom sociálnom prostredí (Kurzban, Neuberg 2005). V nasledujúcej tabuľke uvádzam zahrnuté termíny, ktoré patria do strešnej kategórie „ciele skupiny.“

Tab. 4

Zahrnuté termíny v strešnej doméne „spoločný cieľ“ s uvedením sémantického vzťahu.
Zdroj: autor.

Zahrnutý termín	Sémantický vzťah	Strešný termín
reprezentovať obec	je druhom	Spoločný cieľ
zachovávať mieste tradície	je druhom	
spoločne sa pripravovať na predstavenia	je súčasťou	
aktívna účasť na podujatiach a skúškach	je súčasťou	
združovať sa	je druhom	
dobre vyzeráť (ako skupina)	je druhom	

Tieto spoločné ciele skupina prejavuje predovšetkým na verejných podujatiach, ako napríklad na vyššie spomínaných hodových slávnostiach. Spoločný sprievod obcou mal niekoľko zastavení. Na každom z nich sa účastníci občerstvili pri vopred pripravených stánkoch – obsluhovali ich obyvatelia obce, ktorí ich mali postavené pred vlastným domom. Prístrešky

v čierno-žltých farbách erbu poskytla obec, občerstvenie občania. Počas celého podujatia sa jednotlivé skupiny striedali v hudobnom sprievode. Každá skupina prezentovala lokálny, ale aj vzdialenejší repertoár. Pri zastaveniach bola hudba podkladom pre tanec. Skupina demonštrovala hranice „my“ a „oni“ (v porovnaní s inými FSK v sprievode) nielen verbálne, ale aj prostredníctvom symbolického značenia (ornamentníky, tabule, ľudový odev) či dokonca zmenou správania. Verbálna hranica sa prejavovala v reči, a to explicitným pomenovaním, ktorá pieseň je „naša“ a ktorá „cudzí“. Tento aspekt sa preniesol aj do konania. Počas zastavenia sprievodu prebiehali krátke spontánne tanečné kolá. Ľudia tancovali v pároch, ktoré si často obmieňali. Zaangažovaný bol aj starosta, ktorý dával pokyny, kedy sa pohnúť so sprievodom, či kedy zastaviť. Taktiež značne aktívne tancoval. Pokiaľ účastníci vyhodnotili pieseň ako cudziu (napr. „Ej sokoly“, „A od Prešova“ a pod.), explicitne odmietali účasť na tanci a participácia bola výrazne nižšia. Miestni čakali na kraji ulice, kým sa zmení hudobný repertoár a komentovali to slovami: „Títo hrajú ozaj všetko.“

Hudba a tanec vytvárajú podľa evolučných antropológov Edwarda H. Hagena a Gregoryho A. Bryanta (2003) stabilný spôsob, ktorým skupiny signalizujú svoju vnútornú súdržnosť. V prípade sprievodu sa práve hudba a jej regionálne variácie stali nositeľmi takýchto signálov. Piesne kategorizované ako „cudzie“ narúšali kolektívnu synchronizáciu, čím sa znížila aj motivácia zapojiť sa. V tomto zmysle možno odmietanie tanca pri „cudzom“ repertoári chápať aj ako praktickú formu hodnotenia koalického signálu. Synchronizované hudobné a tanečné prejavy slúžia ako pozorovateľný aspekt dlhodobej spolupráce. V kontexte sprievodu to znamená, že účastníci reagovali predovšetkým sociálne: tanečná angažovanosť bola formou dekódovania skupinovej identifikácie prostredníctvom hudby. V sprievode sa tak hudba a tanec nestali iba zábavnými aktivitami. Prostredníctvom týchto prejavov sa verejne artikulovali hranice, vnútorná stabilita skupiny a potenciálna kooperácia.

Sprievod obcou vrcholil na miestnom ihrisku. Zúčastnené folklórne skupiny končili cestu obcou krátkym predstavením. Pri vstupe na miesto konania víťala zúčastnených moderátorka na javisku. Skupiny, okolité i vzdialenejšie, sa striedali vo svojej prezentácii. Miestnu folklórnu skupinu predstavila moderátorka nasledovne:

Obr. 3

Tanečná zastávka počas hodových slávností. Na fotke sú aktívni členovia a členky FSK. Tancujú spontánne v hudobnom sprievode miestnej dychovej hudby. Zdroj: súkromný archív autora.

„[...] ja už v tomto momente vítam na pódiu našu domácu [zdôraznila] folklórnu skupinu Cífer. Poprosím pre nich potlesk. [Moderátorka začala čítať]: Folklórna skupina Cífer prezentuje výlučne zvyky a tradície z našej obce a trnavského regiónu. Repertoár folklórneho kolektívu zobrazuje tradičný folklór tohto pôsobivého regiónu a obohacuje aj jeho írečité nárečie a krásu bohatej výšivky ľudového kroja. [...] Počas tohto leta sa zúčastnili viacerých folklórnych festivalov na Slovensku. Samozrejme, nesmie chýbať Cíferské folklórne popoludnie, ktoré s obľubou nabera na intenzite a v takomto množstve sa tu každoročne zúčastňujú ľudia, ktorí im veľmi fandia. Zúčastnili sa samozrejme aj Medzinárodného folklórneho festivalu Trnavskej brány, Západoslovenských folklórnych slávností na Myjave, v Podbranči. Absolvovali Slovenský deň v Galante, vystupovali v Slovenskej Novej Vsi, na Morave na slávnostiach vína v Modrej pri Uherskom Hradišti a ďalšie. [Dočítala]. Takže ešte raz ich privítajme potleskom a vychutnajte si ich krásne vystúpenie.“

Prejav moderátorky predstavuje folklórnu skupinu ako symbolického reprezentanta lokálnej komunity. Táto identifikácia je explicitne artikulovaná vo formulácii „naša domáca folklórna skupina“, ktorá jasne vymedzuje kolektívne „my“. Skupina je zároveň legitimizovaná ako nositeľ živého dedičstva prostredníctvom dôrazu na prezentáciu „výlučne“ lokálnych zvykov a tradícií. Rovnako dôležitý je aj odkaz na nárečie, výšivku a ľudový odev ako symbolické znaky lokálnej príslušnosti. Prejav tak neinformeruje iba o vystúpení, ale verejne ohlasuje lokálnu identitu, potvrdzuje hodnotu „nášho“ a implicitne vymedzuje hranicu voči tomu, čo do tejto komunity nepatrí. V prostredí scénického spracovania prejavov tradičnej ľudovej kultúry tak tieto praktiky pôsobia ako procesy, cez ktoré skupina opakovane tvorí, prežíva a verejne potvrdzuje kolektívnu identifikáciu.

Obr. 4

Slávnostné otvorenie múzea 26. 9. 2025 vo Veľkom kaštieli v Cíferi s tromi výstavami: Mária Hollósy a jej dielo; Krása výšiviek čo prežila generácie; Legendy cíferského športu na fotografiách. Otvorenie sprevádzali starosta, kňaz a členovia folklórnej skupiny. Zdroj: súkromný archív autora.

Folklórna skupina aktívne participuje aj na ďalších udalostiach v obci. Jednou z takýchto príležitostí bolo slávnostné otvorenie miestneho múzea vo Veľkom kaštieli v Cíferi. Rovnako ako v prípade vyššie opísaného sprievodu, otvárací ceremoniál viedol starosta príhovormi o historickom kontexte kaštieľa. Následne vystúpil kňaz, posväcujúc priestory i všetkých prítomných. Členovia folklórnej skupiny participovali počas celej udalosti: čítali litánie, spievali a pomáhali pri prestrihávaní stuhy.

Folklorizmus nie je ani zlý ani vynikajúci – je taký,
akým ho urobia ľudia, čo ho robia.

Maja Bočkovič-Stulli (cit. podľa Švehlák 1980: 22)

Záver

Identifikácia v prostredí folklórnych kolektívov sa ukazuje ako dynamický proces, ktorý sa formuje v každodennej interakcii počas skúšok, vystúpení či komunitných podujatí. Na základe etnografického materiálu možno proces identifikácie predbežne vnímať v dvoch rovinách:

V rámci folklórnej skupiny: identifikácia sa prejavuje prostredníctvom očakávaných pravidiel správania (dochvilnosť, účasť na nácvikoch, spoločný výkon, vizuálna re/prezentácia, poznanie repertoáru), artikuláciou spoločných cieľov a spôsobmi, akými sa skupina odlišuje od iných (slovne v podobe hodnotenia výkonu iných skupín; vizuálne vo forme odievania sa do ľudového odevu na verejných podujatiach; správaním, ako v prípade participácie na tanci). Členstvo sa potvrdzuje nákladnými signálmi, a to investovaným časom, energiou, prioritizáciou aktivít skupiny, ale aj spôsobmi, akými sa skupina odlišuje od iných. Súhrne je možné sociálne roly kategorizovať podľa (1) zručností jednotlivca, (2) veku, (3) oficiálneho statusu či (4) aktivity.

V lokálnej komunite: členovia a členky folklórnej skupiny deklarujú svoju pozíciu ako symbolického reprezentanta obce navonok, pričom udržiavajú väzby v lokalite prostredníctvom aktívnej participácie na obecných udalostiach (napr. hodové slávnosti, otváracie ceremoniály a pod.) a organizácie vlastných podujatí v obci s podporou starostu a dosahom pre širšiu lokálnu komunitu (napr. katarínska zábava, mikulášske pochôdzky po obci, tanečné domy, stavenie mája a pod.).

Tieto roviny identifikácie vytvárajú obraz folklórnej skupiny ako živej infraštruktúry lokálnej identity. V činnosti folklórnych kolektívov tak nie je dôležitý len estetický prejav alebo uchovávanie tradícií. Prostredníctvom sociálnych väzieb jednotlivci v nej a v širšom okolí vytvárajú príležitosti novej kooperácie a podpory prosociálneho správania. Identifikácia je kontinuálne prežívaná a neustále obnovovaná v spoločnom pohybe, speve, odievaní, skupinových rituáloch i verejných aktivitách.

Nepredpokladám, že každý člen alebo členka folklórnych kolektívov sa identifikuje so scénicky prezentovanými prejavmi tradičnej ľudovej kultúry, ba dokonca ani so širšou lokálnou komunitou. Folklórna skupina pomenúva svoje ciele v súvislosti s uchovávaním tradičnej ľudovej kultúry a jej reprezentáciou, ale sú to práve sociálne väzby, ktoré tmelia skupinu dokopy. V kolektívoch v rámci folklorizmu je tradičná ľudová kultúra médiom spájania. V synchronizovanom pohybe a speve nachádzajú jednotlivci priestor, v ktorom môžu vybočiť z rutiny všedného dňa, doslova vyspievať a vytancovať sa. Rovnako sú pre nich dôležité spoločné aktivity, ciele a kolektív samotný.

Referencie

- Abdelal, R. Herrera, Y. M., Johnston, A. I., McDermott, R. (2006). Identity as a Variable. *Perspective on Politics* 4 (4), 695-711.
- Ambrózová, J. (ed.). (2014). *Hudobno-tanečný folklorizmus: problémy a ich riešenia*. Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF.
- Babčáková, K. (2015). K tanečnej ekológii a antropológii vo folkloristickej praxi. O potrebe pedagogiky ľudového tanca v kontexte tradičnej kultúry. In: Juhászová, E. (ed.). *Ľudový tanec ako súčasť systému tradičnej ľudovej kultúry: problematika pedagogiky ľudového tanca vo folklórnom hnutí*. ROS v Leviciach, 111-144.
- Babčáková, K. (2020). *Chorovody na Slovensku*. Ľubovnianske múzeum.
- Babčáková, K. (2023). Folklórne hnutie, folklorizmus a nehmotné kultúrne dedičstvo na Slovensku v inštitucionálnom kontexte. *Etnologické rozpravy* 30 (2), 43-61. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2023.30.2.02>
- Barth, F. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*. Little, Brown and Company.
- Ben-Amos, D. (1972). Toward a Definition of Folklore in Context. *The Journal of American Folklore* (84) 331, 3-15. <https://doi.org/10.2307/539729>
- Blaho, J. (1979a). Potreba dôverného poznania materiálu. K problematike scénického uvádzania goralského tanca vo folklórnych súboroch. *Rytmus* 30 (8), 13.
- Blaho, J. (1979b). Potreba dôverného poznania materiálu. K problematike scénického uvádzania goralského tanca vo folklórnych súboroch. *Rytmus* 30 (9), 19-20.
- Blaho, J. (1979c). Potreba dôverného poznania materiálu. K problematike scénického uvádzania goralského tanca vo folklórnych súboroch. *Rytmus* 30 (10), 17.
- Blaho, J. (1986a). Scénické spracovanie ľudových tancov v amatérskych súboroch – skúsenosti a úvahy choreografa. *Rytmus* 37 (7), 10-12.
- Blaho, J. (1986b). Tradičné tance – základ práce amatérskych folklórnych súborov. *Rytmus* 37 (8), 14-15.
- Blaho, J. (1986c). Štylizácia a miera štylizácie folklóru. *Rytmus* 37 (9), 18-19.
- Blaho, J. (1986d). Scénické spracovanie ľudových tancov v amatérskych folklórnych súboroch – osobnosť choreografa I. *Rytmus* 37 (10), 14-15.
- Blaho, J. (1986e). Scénické spracovanie ľudových tancov v amatérskych folklórnych súboroch – osobnosť choreografa II. *Rytmus* 37 (11), 14-15.
- Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without Groups*. Harvard University Press.
- Brubaker, R., Cooper, F. (2000). Beyond „Identity“. *Theory and Society* 29 (1), 1-47.
- Červenák, M. (2003). *Formovanie spôsobu života vo folklórnom súbore*. [Nepublikovaná rigorózna práca]. Univerzita Komenského v Bratislave.

- Čistov, K. V. (1972). Špecifikum folklóru vo svetle teórie komunikácie. *Slovenský národopis* 20 (3), 345-360.
- Darulová, J. (2000). Folklorizmus ako prostriedok identifikácie s lokálnou a regionálnou tradíciou. (Z výskumov súčasnosti v obciach Očová a Telgárt). In: Kysel', V. (ed.). *Folklorizmus na prelome storočí*. Prebudená pieseň, 36-39.
- Demo, O. (1980). K hudobno-vokálnym a inštrumentálnym zložkám folklórnych skupín. In: Demo, O., Paličková, J. (eds.). *Folklórnym skupinám*. Osvetový ústav, 3-44.
- Dubravčák, J. (2023). Individuálna improvizácia v ľudovom tanci a jej aplikácia v pedagogickej a umeleckej praxi. In: Liszkayová, I. (ed.). *TanecSK: Tanec a teória s aplikáciou na umeleckú prax* (zborník príspevkov z ôsmeho slovenského tanečného kongresu). VŠMU, 112-127.
- Dubravčák, J. (2025). Čo sa deje za scénou? Prípadová štúdia prenosu tanečného prejavu vo folklórnom súbore. *Etnologické rozpravy* 32 (1), 64-83. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2025.32.1.03>
- Dunbar, R. I. M. (1996). *Grooming, Gossip, and the Evolution of Language*. Faber and Faber.
- Dunbar, R. I. M. (2012). On the Evolutionary Function of Song and Dance. In: Bannan, N. (ed.). *Music, Language, and Human Evolution*. Oxford University Press, 201-214. <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199227341.003.0008>
- Dúžek, S. (1972). In: *O súčasnom stave folklórnych skupín na Slovensku*. Osvetový ústav, 95-97.
- Dúžek, S. (1976). Významný útvar v štruktúre socialistickej kultúry. *Rytmus* 27 (3), 4-6.
- Elschek, O. (1979). Dedinské folklórne skupiny – ich spoločenská funkcia a význam v súčasnosti. *Rytmus* 30 (6), 12-14.
- Eriksen, T. H. (2023). *Etnicita a nacionalizmus: antropologické perspektivy*. Karolinum.
- Feinberg, J. G. (2016). „Jeden veľký kolektív“. Folklór ako vystúpenie a organizácia. *Sociológia* 48 (4), 357-376.
- Feinberg, J. G. (2018). *Vrátiť folklór ľuďom: dialektika autentickosti na súčasnom Slovensku*. Sociologický ústav SAV.
- Gruska, V. (1981a). Činnosť a tvorba dedinských folklórnych skupín. *Rytmus* 32 (6), 12-13.
- Gruska, V. (1981b). Činnosť a tvorba dedinských folklórnych skupín. *Rytmus* 32 (11), 20-22.
- Hagen, E., Bryant, G. (2003). Music and dance as a coalition signaling system. *Human Nature* 14 (1), 21-51. <https://doi.org/10.1007/s12110-003-1015-z>
- Janeček, P. (2011). Folklor jako sociální produkt. Subkultury a malé sociální skupiny jako prostředí současného folkloru. In: Janeček, P. (ed.). *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Národní muzeum, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
- Kovačovič, I. (1981). K problémom súčasného rozvoja folklórneho hnutia. *Rytmus* 32 (6), 2.
- Krausová, A. (2011). *Aplikácia princípov autentických foriem ľudového tanca pri výchove interpreta* [Nepublikovaná dizertačná práca]. Vysoká škola múzických umení v Bratislave.
- Krausová, A. (2018). *Enci, benci, na kamenci. Tradičné detské hry Nitrianskeho kraja*. Krajské osvetové stredisko v Nitre.
- Kubánka, J. (1981a). O choreografii. *Rytmus* 32 (4), 14-15.
- Kubánka, J. (1981b). O choreografii. *Rytmus* 32 (5), 21.
- Kuminková, E. (2025). *Tradice - proměny - identita. Lidový oděv a tanec na Valašsku jako zdroje inspirace*. Masarykova univerzita.
- Kurzban, R., Neuberg, S. (2005). Managing Ingroup and Outgroup Relationships. In: Buss, D. M. (ed.). *The Handbook of Evolutionary Psychology*. John Wiley & Sons, 653-675.
- Kysel', V. (1982). Amatérske folklórne súbory v roku 1982. *Rytmus* 33 (12), 10-11.

- Kysel, V. (ed.). (2000). *Folklorizmus na prelome storočí*. Nadácia prebudená pieseň.
- Lang, M., Bahna, V., Shaver, J. H., Reddish, P., Xygalatas, D. (2017). Sync to link: Endorphin-mediated synchrony effects on cooperation. *Biological Psychology* 127, 191-197. <https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2017.06.001>
- Lehocký, J. (1971). Potrebujeme právnu ochranu. *Rytmus* 22 (3), 2-4.
- Lehocký, J. (1972). In: *O spoločenskej funkcii folklórnych súborov*. Osvetový ústav, 67-79.
- Leng, L. (1963). Hudobný folklór a amatérska umelecká tvorivosť. In: Kresánek, J. (ed.). *K problematike súčasnej hudby*. Vydavateľstvo SAV, 159-186.
- Leščák, M., Švehlák, S. (eds.). (1973). *Folklór a scéna. Zborník príspevkov k problematike štylizácie folklóru*. Osvetový ústav.
- Leščák, M. (1972a). Vrstvy štylizovaného folklóru a ich súčasné spoločenské funkcie. *Rytmus* 23 (11), 4-5.
- Leščák, M. (1972b). Funkcia dedinských folklórnych skupín v súčasnej kultúrnej štruktúre. In: *O spoločenskej funkcii folklórnych súborov*. Osvetový ústav, 91-94.
- Leščák, M. (1976). Dedinské folklórne skupiny. *Rytmus* 27 (1), 6-8.
- Leščák, M. (1995a). Folklór. In: Botík, J., Slavkovský, P. (eds.). *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1*. Veda, 139-140.
- Leščák, M. (1995b). Folklorizmus. In: Botík, J., Slavkovský, P. (eds.). *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1*. Veda, 140-141.
- Leščák, M. (2007). *Folklór a scénický folklorizmus*. Národné osvetové centrum.
- Lévai, P. (2018). *Dvojazyčná metodická zbierka V. časť. ROS v Leviciach*.
- Marišler, S. (2013). *Dva metodické prístupy k výučbe improvizácie v ľudovom tanci*. Vysoká škola múzických umení v Bratislave.
- Marišler, S. (2014). Improvizácia ako jedna zo schopností interpreta ľudového tanca. In: Ambrózová, J. (ed.). *Hudobno-tanečný folklorizmus: problémy a ich riešenia*. Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF, 139-146.
- Marišler, S. (4.1.2015). *Schéma nácviku schopností improvizácie v ľudovom tanci*. Ramodi. Prevzaté 22. 3. 2026 z <https://marisler.blogspot.com/2015/01/schema-nacviku-schopnosti-improvizacie.html>
- Móži, A. (1980). Výchovná sila folklórneho umenia. In: Švehlák, S. (ed.). *Folklór a umenie dneška (k štúdiu folklorizmu v súčasnej kultúre)*. Osvetový ústav, 161-164.
- Nosál, Š. (1984). *Choreografia ľudového tanca*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Obec Cífer (2026). Základné údaje. Cífer. Prevzaté 2. 5. 2026 z <https://www.cifer.sk/obec-3/o-obci-cifer/zakladne-udaje/>
- Obec Cífer (s. d.). Organizácie a združenia. Cífer. Prevzaté 2. 5. 2026 z <https://www.cifer.sk/obec-3/organizacie-a-zdruzenia/>
- Ondrejka, K. (1965). *K choreografickej problematike amatérskych súborov ľudových tancov*. Osvetový ústav.
- Ondrejka, K. (1971a). O inscenácii ľudových tancov v súboroch. *Rytmus* 22 (1), 9.
- Ondrejka, K. (1971b). O inscenácii ľudových tancov v súboroch. *Rytmus* 22 (2), 5-7.
- Ondrejka, K. (1971c). O inscenácii ľudových tancov v súboroch. *Rytmus* 22 (3), 5.
- Ondrejka, K. (1972). In: *O súčasnom stave folklórnych skupín na Slovensku*. Osvetový ústav, 82-90.
- Ónodi, B., Bachratá, L. (2023). *Molnárova technika pre folklórne súbory*. Centrum kultúry Košického kraja.
- Pavlík, M. (2020). *Dlhoročný rozsievateľ krásy ľudového umenia*. Obecný úrad Cífer.

- Paličková, J. (1980). Ľudový odev a výtvarný prejav v práci folklórnych skupín. In: Demo, O., Paličková, J. (eds.). *Folklórnym skupinám*. Osvetový ústav, 45-65.
- Power, C. (1998). Old wives' tales: the gossip hypothesis and the reliability of cheap signals. In: Hurford, J. R., Studdert-Kennedy, M., Knight, C. (eds.). *Approaches to the Evolution of Language. Social and Cognitive Bases*. Cambridge University Press, 111-129.
- Reddish, P., Fischer, R., Bulbulia, J. A. (2013). Let's Dance Together: Synchrony, Shared Intentionality and Cooperation. *PLoS ONE* 8 (8), 1-13. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0071182>
- Roy, D. C. (2014). *Dance Performance by Lúčnica. What is the Meaning of Staged Folkloric Performance?* The Edwin Mellen Press.
- Savage, P. E., Loui, P., Tarr, B., Schachner, A., Glowacki, L., Mithen, S., Fitch, W. T. (2021). Music as a coevolved system for social bonding. *Behavioral and Brain Sciences* 44 (59), 1-22. <https://doi.org/10.1017/S0140525X20000333>
- Sčítanie obyvateľov domov a bytov. (2021). Cífer. [scitanie.sk](https://www.scitanie.sk) Prevzaté: 24. 3. 2026 z <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/pocet-obyvatelov/OB/SK0217506877/OB>
- Slivka, M. (1976). K dejinám scénických foriem folklóru II. *Rytmus* 27 (10), 14-15.
- Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation*. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Šútorová-Konečná, L. (2021). *Hrou k tancu. Úvod do konštruktívnej pedagogiky ľudového tanca*. Národné osvetové centrum.
- Švehlák, S. (1980). Sociálne a kultúrno-historické korene súčasného folklorizmu. In: Švehlák, S. (ed.). *Folklór a umenie dneška (k štúdiu folklorizmu v súčasnej kultúre)*. Osvetový ústav, 20-32.
- Tarr, B., Launay, E., Cohen, E., Dunbar, R. I. M. (2015). Synchrony and exertion during dance independently raise pain threshold and encourage social bonding. *Biology Letters* 11 (10), 1-4. <https://doi.org/10.1098/rsbl.2015.0767>
- Tóth, Š. (1963). Niektoré choreografické a výrazové problémy súčasnej tanečnej tvorby súborov ĽUT. In: Kresánek, J. (ed.). *K problematike súčasnej hudby*. Vydavateľstvo SAV, 187-192.
- UNESCO (2003). *Dohovor na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva*. Prevzaté 23. 3. 2026 z <https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/medzinarodna-spolupraca/unesco/dohovor-unesco-na-ochranu-nehmotneho-kulturneho-dedicstva/>
- Valdesolo, P., Ouyang, J., DeSteno, D. (2010). The rhythm of joint action: Synchrony promotes cooperative ability. *Journal of Experimental Social Psychology* 46 (4), 693-695. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.03.004>
- Wiltermuth, S. S., Heath, C. (2009). Synchrony and Cooperation. *Psychological Science* 20 (1), 1-5. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02253.x>
- Zahavi, A., Zahavi, A. (1997). *The Handicap Principle: A Missing Piece of Darwin's Puzzle*. Oxford University Press.
- Zálešák, C. (1971). Väčšiu morálnu podporu. *Rytmus* 22 (1), 4-5.
- Zálešák, C. (1972). In: *O súčasnom stave folklórnych skupín na Slovensku*. Osvetový ústav, 5-17.
- Zálešák, C. (1978). Folklór – dominujúci činiteľ v povojnovom tanečnom živote na Slovensku. *Rytmus* 29 (11), 11-12.
- Zálešák, C. (1982). *Folklórne hnutie na Slovensku*. Obzor.